
W. V. Quine, Metafizik ve Pragmatizm

W. V. Quine, Metaphysics and Pragmatism

HATİCE BAŞDAĞ BAŞ

Turgut Reis Secondary School

Received: 17.04.2018 | Accepted: 02.06.2018

Abstract: According to W. V. Quine, science advocates a physicalist ontology and an empiricist epistemology. However, Quine's ontological physicalism includes the abstract objects of mathematics, such as numbers or sets. So, Quine's commitments to empiricism are firm but not permanent. Quine has incorporated various elements of pragmatic thought into his philosophical outlook, that is why I advocate that Quine's philosophy decidedly gives to the pragmatic view of empiricism.

Keywords: Quine, empiricism, naturalism, pragmatism, metaphysics, epistemology.

© Başdağ Baş, H. (2018). W. V. Quine, Metafizik ve Pragmatizm. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 8 (1), 19-31.

Quine analitik/sentetik önermeler ayrımını reddederek mantıkçı pozitivizmi eleştirmiş ve deneyimciliği yeniden inşa etmiştir. Analitik-sentetik ayrımını reddetmek, *a priori* bilgiyi reddetmekle sonuçlanmıştır. Bu bakımdan, Quine *a priori* bilgiyi esas alan geleneksel epistemolojiyi reddetmektedir. Quine doğalcı bir filozoftur. Nitekim, Aristotelesçi bir öz anlayışını ve ilk felsefe olarak kabul edilen *a priori*yi reddetmektedir. Quine'in bütüncü bakış açısı ve bilimin yanılabilirliğini savunması pragmatist geleneğe dayanırken, deneyim ve teori arasındaki ilişkiyi açıklamaya olan ilgisi ise onun deneyimci yönüne dayanmaktadır. Quine'a göre, felsefe bilime göre önce gelmediği gibi, bir aşkınlığı da söz konusu değildir, felsefe, bilimle yan yana yürür ve onunla birlikte gelişir. Ona göre bilim, fizikselci bir ontoloji ve deneyimci bir epistemolojiyle gerçekleşir. Bununla birlikte, Quine, ontolojisinde sayılar ve kümeler gibi matematiğin soyut nesnelere ontolojik varlığını kabul etmektedir (Başdağ Baş, 2013: iii).

Quine, hocası Lewis yoluyla özellikle Dewey çizgisinden devraldığı pragmatist gelenekten aldığı bakış açısıyla, *analitik felsefe* ekolünün de gelenekleştiği bir ortam içerisinde bütüncü felsefesini kurmuştur. Bu iki gelenekten hangisinin Quine'in felsefesinde daha belirleyici etkiye sahip olduğu sorusuna, kimi araştırmacılar, analitik felsefe geleneğinin¹ ve doğalcı ve davranışçı bakış açısının daha etkili olduğunu savunurken (Gibson, 1988:1,2), bir kısım araştırmacılar da pragmatizmin daha çok etkili olduğu (Glock, 2003: 18; Borradori, 1994: 30) görüşündedirler.

Deneyimciliğin *gerçeğin/doğrunun* ne olduğu konusundaki iddialarına mesafeli duran pragmatizm, kapılarını metafiziğe dolaylı açık tutarak deneyimciliğin pozitivist karakteriyle yolunu ayırmıştır. Deneyimsel bilginin asla kesin bir doğruluk değeri veremeyeceği (fallibilizm) noktasında hem fikir olan pragmatist düşünürler bu belirgin anti-kartezyen yaklaşımla diğer epistemoloji kuramcılarından kesin biçimde ayrılmışlardır (Hookway, 2013). Deneysel bilginin yanılabilirliğini kabul eden ve deneyimci gelenekten gelen Quine, kurduğu bütüncü felsefesinde bilim yapabilmek için, pragmatist bir yaklaşımla gerektiğinde *metafiziksel nesnelere* varlık açısından kabul edilebileceğini belirtmesi (Magee, 1985: 203; Quine,

¹ Hookway ve Koppelberg gibi bazı araştırmacılar da Quine'in bütüncü felsefesini, pragmatizmden değil de analitik felsefe geleneğinin önemli ismi Otto Neurath'dan miras olarak geliştirdiği kanaatindedirler (Glock,2003: 21; Koskinen and Sami Pihlström, 2006).

1960: 233), deneyimcilikle pragmatizmin yollarının ayrı düştüğü aşamada Quine'in tercihini pragmatizmden yana yaptığını düşündürmektedir.

Quine, 19. ve 20. yüzyılda deneyimciliğin beş dönüm noktasından geçtiğini, *doğalcılığın* da, bunlar arasında son nokta olduğunu belirtir.² Bütün doğalcı yaklaşımlarda görülen ortak tavır madde, olgu ve fenomenleri, *Tanrı* ile veya Platoncu manada *soyut varlıklar* ile veya Descartesçi manada maddeden ayrı bir *rub* ile açıklamaya *karşı durmak* şeklindedir (Glock, 2003: 27). Ancak, Quine'in doğalcılardan farklı olarak bazı soyut nesnelerin varlığını Platoncu çizgide kabul ettiği görülmektedir.

Bir erken dönem eserinde kendi pozisyonunu *pragmatist* olarak niteleyen Quine (1980:20), geç döneminde verdiği bir röportajında içeriğini tam manasıyla belirlemenin zorluğunu ifade ederek pragmatizmin, deneyimciliğin bir türü olduğunu belirtmiştir (Borradori, 1994: 31). Bununla beraber, pragmatizm ile deneyimciliğin bazen çakışabilmesi,³ Quine'in felsefi vizyonunun ne olduğu konusunda bir soru işaretine yol açmaktadır.

Pragmatizm yöntem olarak, deneysel doğrulamacılığı kullanması yönüyle deneyimcidir, ancak, Batı düşüncesinde Immanuel Kant'tan miras kalan görüşlerin etkisiyle, Kartezyenizm'in ve deneyimciliğin eleştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır (McDermid, 2013). Nitekim, *Pragmatizm*, 1870'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde, Harvard'da eğitim gören bir grubun kurduğu Metafizik Kulübü (Metaphysical Club)'nün 19. yüzyılın bilimsel araştırmalarındaki inançlara bir tepki şeklinde ortaya çıkmıştır (Menand, 2001:226). Ayrıca, William James, Charles Sanders Peirce, ve John Dewey bu geleneğin en önemli mimarları olarak kabul edilir (Hookway, 2013).

Bir önermenin gerçeğe uyuşması durumunda doğru kabul edildiği uyumluluk (correspondence) kuramı pragmatist düşünürler tarafından yanlış değil ama, eksik kabul edilir. Nitekim kuruluşundan bu yana prag-

² Deneyimciliğin dönüm noktalarından birincisi: Fikirden sözcüğe; ikincisi: sözcükten/terimden cümledeki anlama; üçüncüsü: cümledeki anlamdan sisteme; dördüncüsü: sistemdeki analitik-sentetik ayrımı reddi ile bütüncülüğe; beşincisi: bütüncülükteki ilk felsefeyi(analitikliği) tamamen terkten doğalcılığa geçiştir (Quine, 1981: 67).

³ Örneğin, değer yargıları ile metafiziğin bilimde yeri olmadığı fikri, önermelerin analitik ve sentetik olarak sınıflandırılabilceği inancı, *a priori*nin ilk felsefe olduğu inancı, analitikliğin belirlenmesiyle fizik ile metafiziğin birbirinden ayrıştırılabileceği düşüncesi, soyut nesnelerin ontolojik olarak var olamayacağı gibi inanışlarıyla felsefe tarihinde kendini belli eden deneyimciliğin pozitivist karakteri pragmatizmden kesin bir şekilde ayrılır.

matizme göre, bir önermenin doğru kabul edilebilmesi için, tecrübeyle, deneyle uyumlu olmasına ilave olarak bir de netice veya ürün vermiş olması gerekir (Putnam, 1995: 20-21). Deneysel veriye tam güvenilemeyeceğini söyleyen diğer taraftan şüphecilik karşıtı olan Amerikan pragmatizmi, doğruluk belirlemesi noktasında öncelikle *bilimsel* kabul edilebilecek bir araştırma öngörür. Örneğin, suyun kaldırma özelliğinin bilimsel olarak fark edip buna dayalı işe yarar bir şeyler üretilebiliyorsa, mesela, sandal yapılabilirse, suyun kaldırma özelliği doğrulanmış olmaktadır. Bilimsel bir araştırma olmadan, işe yarayan her hangi bir şeyi sınırsız bir öznellikte *doğru* kabul etmek pragmatizm açısından söz konusu değildir (Haack, 1976: 243).

Quine, pragmatist düşünürler de dâhil kendinden önceki filozoflardan etkilenme konusunda, tarihsel kaynaklara kıyasla çağdaşları olan Whitehead, Carnap, Tarski gibi filozofların pragmatist geleneği güçlendiren çalışmalarından⁴ daha fazla etkilenmiş olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Dewey çizgisindeki hocası C. I. Lewis'in etkisinden de söz eden Quine, Lewis'in *kavramsal pragmatizminden* (conceptual pragmatism)⁵ etkilenmiştir (Sinclair, 2012: 335).

20. yüzyılın ihtiyaçlarına cevap verebilmesiyle⁶ çağın ikinci yarısından sonra yükselişe geçen pragmatist geleneğin temel savları arasındaki bakış açılarından dördü, Quine'in felsefesinin dayanaklarını oluşturmaktadır.⁷ Hans-Johann Glock'un bu konudaki açıklamalarını genişleterek yer vermek istediğim bu dayanaklar: *Temelcilik Karşıtlığı*, *Araçsalcılık*, *Deneyimci Doğrulamacılık* ve *Gerçekçi Olmayan Doğruluk Anlayışdır*.

1. *Temelcilik Karşıtlığı (Anti-Foundationalism)*: Descartes'in çizgisinde gelişen Kartezyen felsefede gördüğümüz “kesinlik” düşüncesinin tama-

⁴ Bu çalışmalara somut birer örnek olarak, Carnap'ın *Aufbau* adlı eserini ve hoşgörü ilkesini (Principle of Tolerance) ve Tarski'nin T Şemalı, doğruluk teorisini hatırlatabiliriz. Ancak, Susan Haack, Tarski'nin doğruluk formülasyonunun pragmatizme uygun düşmediğini savunmuştur (Haack, 1976: 231-249).

⁵ Kavramsal pragmatizm, pragmatizmin doğruluk teorileri de dahil olmak üzere bütün doğruluk teorilerine kuşkuyla yaklaşır (Bkz. Carruthers, 1987: 205).

⁶ Menand'ın deyimiyle, “pragmatizm, bir kimsenin bir başkası için canını feda etme arzusu- nu taşıyabilmesini” açıklayabilmek dışında fikirlere dair her probleme bir açıklama getirmeyi başarmıştır. (Menand, 2001: 229).

⁷ Hans-Johann Glock'un tespitlerine göre pragmatizmin temel savlarından *temelcilik karşıtlığı*, *araçsalcılık*, *deneyimci doğrulamacılık* ve *gerçekçi olmayan doğruluk anlayışı* Quine'in felsefesinde etkili olan pragmatist yaklaşımlardır. (Glock, 2003: 18-19).

men kaybolduğu bu yaklaşıma göre, teorilerimiz, “kesin doğru”, “hakikat” veya “mutlak doğru” olarak kabul edilecek bir ön dayanağa göre inşa edilme arzusu taşımadığı gibi yanılmazlık veya son sözü söyleme iddiasında da değildir. Quine’in ontolojik görecelik ekseninde gelişen felsefesi de temelcilik karşıtıdır: İlk felsefe veya ayrıcalıklı doğrular yoktur: Bilimsel araştırmalara temel oluşturduğu kabul edilen *analitik* önermeler gibi cümleler doğruluk bakımından bir ayrıcalığa sahip değildir.⁸

2. *Araçsalcılık (Instrumentalism)*: Kavramlarımız ve inançlarımız, tecrübelerimizi açıklamak için yalnızca birer araçtır. Tecrübelerimizi açıklayan bilim de hayatta kalmak için bir araçtır. Araçsalcılık, evrimci bir yaklaşımla bağdaşır. Evrimci yaklaşımı felsefesini destekleyici bir teori olarak benimsemiş olan Quine (1981: 72; 1995: s.21; 1978:137), dildeki analizlerle ya da bilimdeki keşiflerle tartışmasız kesin doğruluğa varılamayacağını tartışarak göstermiştir.⁹ Bilgi üretmeye yarayan her zihinsel ve deneyimsel aracı, ontolojik açıdan *naif gerçeklik* (unregenerate reality) şeklinde, epistemolojik açıdan da *araçsal doğrular* olarak kabul etmiştir.¹⁰

3. *Deneyimci Doğrulamacılık (Verificationism)*: Bilim yapılırken gözlemsel deneyimler dikkate alınır. Bu bakımdan Quine, gözlemsel verilerin insan türüne *görelî* de olsa nesnel bilgiler üretmeye olanak sağlamasını, insan türünün ortak bir algısal standarda sahip olmasıyla açıklamıştır (Quine, 1995: 21).

4. *Gerçekçi-olmayan Doğruluk Anlayışı (non-Realist Account of Truth)*: Peirce ve Dewey çizgisindeki pragmatist gelenekte, zihninden bağımsız bir gerçekliğin varlığı, bilinmesi imkânsız olduğu gerekçesiyle bilimsel açıdan dikkate alınmaz (Field, 2013). Bu bakımdan, Peirce, bütün araştırmacıların ortak kararıyla doğru kabul ettikleri bir görüşü *doğru* kabul etmeyi önermiştir (Peirce, 1878) Dewey de gerçekçi olmayan evrimci doğruluk

⁸ Quine, bu yöndeki iddiasını “Two Dogmas of Empiricism” (1951) başlıklı makalesinde tartışarak göstermiştir (1980: 20-46).

⁹ Quine, *Word and Object* adlı eserinde çevirinin belirlenemez olduğu sonucuna varmıştır (Bkz. Quine, 1960: 73; 1969: 53-55). Quine, gönderimin (reference) belirsiz olduğunu savunmuştur (1960: 26-27) Fizik teorilerindeki belirlenemezlik ve eksik belirlenim tezini savunmuştur (Quine, 1975: 313).

¹⁰ Quine, bu özcü olmayan naif gerçekçiliği, doğalcılığın olumsuz (negative) iki kaynağından biri olarak gösterir (1981: s. 72). Nitekim özcü bir gerçekçilik savunulabilir bir şey olsaydı veya terimler tanımlanabilir olsaydı doğalcılık diye bir yaklaşımın benimsenme ihtiyacı ortaya çıkmayacaktı.

anlayışını *doğalcılık* şeklinde sunmuştur.¹¹ Bilgi üretmeye imkân sağlayan bu yaklaşım, aynı zamanda pragmatizmde bir değer olarak merkezleşen çoğulculuk (pluralism) (Whipps, 2013) ve göreci (relativist) yaklaşımla neticelenmiştir. Quine, Dewey çizgisinden gelen bu araçsal bilgi (Field, 2013) ve doğruluk yaklaşımını benimseyerek özcü olmayan, belli bir biçime sokulmamış naif bir gerçeklik (unregenerate realism) anlayışına sahiptir (Bkz. Quine, 1981: 72).

Quine, epistemolojik anlamda *deneyimci* ve *doğalcı* bir çizgiyi takip etmesine rağmen sınıfların, kümelerin, sayıların varlığını zihinden bağımsız olabilecek şekilde kabul etmesini *Word and Object* adlı eserinde, ontolojiye başlangıç ile teorik nesnelere başlangıç arasında bir fark olmadığını belirterek açıklamıştır (Orenstein, 2002: 56). *Kümelere* tekabül eden *tümel-lerin* soyut nesne olarak varlığının zihinden bağımsız olarak kabul etmesiyle Platoncu anlayışa yaklaşmıştır. Bu nedenle, Quine'in, *kaplamcı Platonculuğu* savunduğu düşünülmektedir.¹²

Hatırlanırsa, felsefe tarihinde, zihinden bağımsız olarak yalnız soyut nesnelere varlığını kabul eden Platoncular ile zihinden bağımsız yalnız somut nesnelere varlığını kabul eden adçılar (nominalists) arasında yer alan “kavramsalci gerçekçi” olarak anılan Aristotelesçilerin tutumu, soyut nesnelere somut nesnelere ayrılmaz şekilde *var* kabul etmek şeklindedir. Bu bakımdan, kavramsalci gerçekçiliğe, somut varlıklardan başka soyut varlıkları da tanıması yönüyle “ılımlı Platonculuk” adlandırması yapılır. Bu şekilde, felsefe tarihinde bilginin nesnesine göre belirlenmesiyle ilgili görüşlerin tasnifindeki belirleyici unsur, soyut varlıkların zihinden bağımsız olarak varlığını tanımak veya tanımamak olgusu üzerine şekillenir. Eğer soyut nesnelere varlığını tanıyorsak bir şekilde Platoncu (ılımlı Platoncu ya da idealist) sayılırız; eğer soyut nesnelere zihinden bağımsız olarak var olmadığını onların yalnız birer ad olduğunu düşünüyorsak adcı sayılırız. Bu bağlamda, Teo Grünberg'in iki çizgiden başka üçüncü bir yolun imkânsızlığını mantıksal olarak ispatlamasından sonra (Grünberg, 1968: 48), Quine'ı iki çizgiden birine dâhil etmek durumundayız. Aslında, varlığın *esasını oluşturan öz* anlamında, ne soyut nesnelere varlığını ne de

¹¹ Dewey'nin psikolojik boyutta işlediği interaktif doğalcılığı için bkz. Dewey, 1916.

¹² Grünberg bu makalesinde, kaplamcı platonculuğu savunmanın mantıksal çelişkisini anlatır (Grünberg, 1968).

somut nesnelere varlığını kabul ettiğini söylemenin zor olduğu Quine'in, bilgiyi üretebilme imkânını sağlamak amacıyla, hem somut hem somut nesnelere varlığını sadece araçsal olarak kabul ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim Quine, "var" sözcüğünü klasik ontoloji geleneğindeki anlamıyla birebir aynı olarak kullanmamış görünüyor. Quine'in "var" dediği ile kavramsalıcıların veya Platoncuların "var" dediği birebir örtüşmemektedir. Quine'in "var" dediği, bir varlığı ispat anlamı vermekten çok kendisinden sözel olarak bahsedilebilir olan manasındadır. Bilgi üretilirken somut nesnelere gözlemlenmekle beraber soyut kavramlarla mantıksal çıkarımlar ve genellemeler yapıldığına dikkat çeken Quine, düşünce tarihinde hem *somut* hem *soyut* varlık olarak kabul edilen nesnelere kullanıldığını hatırlatır. Bilgi üretmek için her iki tür nesneyi de kullanıyorsak niçin birini *var* kabul etmek karşısında diğerini *yok* farz edelim?" şeklinde sorarak, ister somut, ister soyut olsun nesnelere zihinden ayrı bir gerçekliğinin bulunup-bulunmadığı üzerinde tartışmanın gereksizliğini vurgulamıştır (1960: 233).

Bryan Magee'nin kendisine yönelttiği, "Eğer siz bir fizikselciyseniz soyut nesnelere varlığını nasıl gerekçelendiriyorsunuz?" manasındaki bir sorusuna, cevap olarak Quine, soyut nesnelere varlığının haklı çıkarılmasının, o soyut varlıkların doğa bilimlerine yaptıkları dolaysız katkıya dayandığını belirtmiştir. Hatta dünyanın bilimsel sisteminin, matematiksel nesnelere ve sınıfların/kümelerin olmadığı bir durumda çökeceğine işaret ederek geçtiğimiz yüzyılda matematikçilerin, sınıfların ya da kümelerin bütün amaçlar için yeterli olduğunu ortaya koymalarından beri kümeleri ontolojik manada *var* kabul ettiğini belirtmiştir. Doğal dünya sistemimizin matematik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kümeleri kabul ettiğini hatta kümeleri kabul etmenin, molekülleri, atomları, elektronları, nötronları ve bütün ötekileri kabul etmekten bir farkı olmadığını da belirtmiştir. Nitekim maddenin en küçük parçasına *madde* denmesinin bile lütfen olduğunu söyleyen Quine, en küçük parçaların cisme pek benzemeyen davranışları olduğuna, elektronların yörüngelerinin iki yayının tek bir elektronun yörüngesinden yaylar mı yoksa iki ayrı elektronun yörüngesinden yaylar mı olduğu konusundaki belirsizliğin, konum belirsizliklerinin, ışığın bir dalga mı yoksa tanecik mi olduğu konusundaki belirsizliğin ve başka kuralsızlıkların, özellikle, atomların quantum durumlarına dönüştü-

ğünü gösteren “Bose-Einstein yoğunlaşması”nın, *cisim* tabirinin genelleme olarak ancak bir noktaya kadar işe yaradığını gösteren durumlar olduğuna dikkat çekmiştir (Magee, 1985: 203-204). Böylece Quine, bilgi üretimini sağlayan somut veya soyut her ne varsa ontolojik olarak *var* kabul etmesiyle, pratik sonuçlara odaklı bilimselciliğinin, araçsalcılığının ve dolayısıyla pragmatist yaklaşımının, klasik manadaki deneyimcilikten daha öncelikli olduğunu göstermiş olmaktadır.

Soyut nesnelere ontolojik açıdan tartışmanın *çözümsüz* ve *gereksiz* olduğu fikrinde olan Quine, soyut nesnelere varlığını matematiksel nesnelere de içerecek şekilde *kümelerle* sınırlayarak kabul etmiştir (Quine, 1960: 233, 234). Quine’in, bu *sınırlama* tutumu, onun deneyimci yaklaşımının bir sonucu olarak görülebilir. Ancak, kapsamsal soyut nesnelere olan kümelelerin metafiziksel nesne olarak *varlığını*, bilim yapmak gibi belli bir amaca yönelik (*araçsal*) olarak kabul etmesi, soyut varlıkları *sınırlama* tutumuna kıyasla daha önceliklidir. Bu bakımdan, Quine’in, deneyimciliği eleştirerek, metafiziksel nesnelere ontolojik varlığını kabul etmekle işe başlaması ve felsefesini sistematize etmesi onun *pragmatist* diye nitelenebilecek bir yaklaşımının bir sonucu olarak görünmektedir.

Quine, hangi cümlenin *analitik*, hangi cümlenin *sentetik* olduğunu ayırt edemediğini belirtirken (1980: 32), soyut olanla somut olanın neye göre ayırt edilebileceğinin kesin olarak bilinmeyeceğine dikkat çekmekteydi. Ayrıca, *Ekvator*, *Kuzey Kutbu* gibi tikel örneklerin varlığının soyut mu yoksa somut mu olduğunu belirleme konusunda klasik somut/soyut nesne tanımlarının da pek işe yaramadığını belirten Quine’a göre, fiziksel nesnelere ile soyut nesnelere ayırtılamadığı ve bu konuda sonu gelmez tartışmaların sürüp gittiği bir dünyada böyle bir ayırma gitmek gereksizdir (Quine, 1960:233). Quine, *Analitik-sentetik ayrımını* eleştirdiği makalesinin başında, artık, analitiklik belirlemesi yaparak *fizik* ile spekülatif metafizik arasında çizilebildiği zannedilen sınırın da bulanıklaşacağını dolayısıyla, pragmatizmin de değer kazanacağını belirtmiştir (1980:20).

Quine açısından belirtmek gerekirse, eğer insanlık, konuşurken fiziksel nesnelere, sınıflardan vs. nesnelere söz ediyorsa, bu nesnelere ontolojik varlığı, filozofların tanımlarına takılmadan, özcü bir mana yük-

lemeden, *uzlaşımsal doğruluk*¹³ iddiasına da dönüştürmeden naif gerçeklikler olarak kabul edilmeli böylece iş görülmelidir.

Pragmatizmin öncülerinden Dewey'nin *fizik ile metafiziği* ayırmanın anlamsızlığı yönündeki görüşlerini (Field, 2013) takip ettiğini görebileceğimiz Quine, fizik ile metafiziği birbirinden ayırıştırma yoluna gitmeden bilimsel araştırmaları bir *bütün* olarak yürütmeyi önerir. Bu noktada *varlığını kabul ettiği soyut nesnelere*, tıpkı denizin ortasında iken, üzerinde durarak inşa etmek durumunda kaldığımız geminin parçalarından bir kısmı olduğu şeklindeki açıklamasıyla Neurath'ın metaforunu kullanmıştır (1960:3; 1969: 84).

Fiziksel veya metafiziksel nesnelere varlığını kabul ederken öne sürdüğü ölçüt: Hiçbir nesneyi özdeşleştirmeye tabi tutmadan kabul etmemek (No entity without identity) (1969: 23; 1980:4) şeklindedir. Bu ölçütle metafiziksel alanda kabul edilen birçok konu veya nesne kendisiyle özdeşleştirilme olanağından uzak olduğundan, mantıksal gerektirme dolayısıyla felsefeden *elenmek* durumunda kalmıştır. Sonradan çetin tartışmalara yol açacak olan felsefedeki bu elenme durumu, pragmatik olarak, doğruluğu en az tartışılır olan bilgiyi sağlamak adına metafiziği sınırlandırmakla neticelenir. Quine'in metafiziği sınırlaması radikal bir deneyimcilikten değil, pragmatizm ağırlıklı felsefi sisteminin *bilimselci* duyarlılığının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmış görünmektedir. Bu sınırlamanın bilimsellik için neden gerekli olduğunun cevabı, Quine'in ontolojik göreceliği ele aldığı "On What There Is" başlıklı makalesinde, gerçekleşmesi mümkün varlıklar ile ilgili metafiziksel tartışmanın bir çıkmaza girdiği noktada ortaya çıkmaktadır.¹⁴

Özdeşleştirme imkânı bulunmayan ve felsefeden elenen metafiziksel nesnelere içlemsel anlama sahiptir. Birçok soyut terimin anlamı da içlemseldir. *İçlemin* ne olduğunun açıklamasını Grünberg'in "Nominalizm" başlıklı makalesindeki açıklamalarında detaylarıyla bulabiliriz. Oradan özetle, bir terimin *içlemi*, o terimin tümeli (kavramı) demektir. Buna göre, içlemler soyut nesnelere dir. İçlemlerin soyut nesnelere olduklarının ispat-

¹³ Quine, işlevsel olması yönüyle pragmatik olarak kullanılabilir *uzlaşımsal doğruluğun* "analitik/ayrıcalıklı doğru" olarak kabul edilmesinin bir yanılsamaya dayandığına ve tam uzlaşmanın mevcut olmadığını savunmuştur. (Bkz. Quine:1966: 70-100).

¹⁴ Bu tartışma, "Metafiziğin Yeniden Elenmesi ve Gavagai'nin Ontolojik Göreceliği" başlıklı ayrı bir çalışmanın konusudur.

lanmasını istiyorsak, tek bir nesneyi gösteren iki ayrı ifadenin eş anlamlı olmadığını göstermemiz yeterlidir. Böylece, o ifadelerin anlamları farklı olduğu için, içlemlerinin somut nesne değil de soyut nesne olduklarını göstermiş oluruz. Örneğin, “insan” genel teriminin içlemi, yani insan olma özelliği, “postsuz(tüysüz) iki bacaklı” genel teriminin içlemiyle özdeş değildir. Özdeş olsalardı, “postsuz iki bacaklı” ile “insan” eş anlamlı olurdu. Çünkü eş anlamlılık, içlemlerle demektir. Bu noktada, Quine’in *adıcılığı* reddetmesi içlemsel anlamı reddetmesi dolayısıyladır (Grünberg, 1968: 52,53). Quine’in, varlığını kabul ettiği soyut nesnelere, ancak kaplamsal terimlerle sınırlaması, onun bilimselci tavrının bir sonucudur. Quine, kaplamayı veren salt göstergesel bir nesneye gönderimde (reference) bulunan ifadedeki anlamın bile çağrışımlardan (içlemsel anlamdan) tamamen tecrit edilemediğini ve kesin sınırlarıyla tespit edilemediğini kabul eder. Bununla birlikte, sözel/içlemsel anlama kıyasla, kaplamsal anlamda bilimsel güvenilirliğin daha yüksek düzeyde olduğuna dikkat çeker. Nitekim bir kavramın *kaplamı* o kavramın içerdiği bireylerin kendileridir, *içleminde* olduğu gibi şu veya bu özelliği değildir. Dolayısıyla *insanın* ne olduğunun açıklamasında özelliklerinin (içleminin) belirtilmesinde davranışçı ve doğalcı bakımdan bir tartışma söz konusu iken, *iki ayaklı canlı* kapsamına Ayşe ve Ali’nin girdiği tartışmasıdır. Çünkü bu durum en azından doğal ve davranışsal olarak tespit edilebilmektedir (Quine, 1980: 21).

Bilim, doğal ve gözlemlenebilir nesnelere araştırmayı gerçekleştirirken soyut nesnelere sayılara, kaplamsal terimlere (kümelere) başvurarak bilgi oluşturur. Bu nedenle soyut nesnelere yalnız kaplamsal olan terimleri, daha güvenilir olması ve bilim yapmaya imkân vermesi dolayısıyla ontolojik-epistemolojik manada kabul eden Quine, metafiziği tümüyle reddetmediği için deneyimci gelenekten prensip noktasında ayrılmış olur. Yalnız doğal ve gözlemlenebilir olan nesne ve olguları ifade eden önermeleri dikkate alması ise, bilgi verme ve ispatlama imkânı açısından fiziksel olguları anlatan gözlemsel önermelerin diğerlerine kıyasla test edilmesinin daha olanaklı olmasındandır (1978: 51).

Sonuç

Quine’nin ontoloji konusunda dilsel analizlerde çözümsüz kalan problemlerden ve bilimdeki belirlenemezliklerden hareketle nesnelere

ontolojik varlığını yalnız dile bağlı olarak ve naif gerçeklikler olarak kabul etmesi onun bilim yapmayı mümkün kılacak koşulları teorik çerçevede hazırlamak istemesinden kaynaklanmış görünüyor. *Word and Object*'in başında “Ne yaptığını bilen sağduyu” şeklinde nitelediği *bilimin* önemi, Magee’ye verdiği röportajdaki açıklamalarına göre, yanılmaz olduğunu varsaymaktan değil, sonuç vermesi ve yarar sağlamasından kaynaklanmaktadır. Quine’in ontoloji konusunda katı deneyimci tutumu yumuşatarak, deneyim yoluyla elde edilemeyecek olan soyut nesnelerin zihinden bağımsız varlığını *araşsal* olarak kabul etmesi, onun daha baskın vizyonu olan *pragmatizmiyle* açıklanabilir.

“Quine, bir yandan, doğal dünyada gözlemlenemeyen soyut nesnelerin varlığını kabul ederken, diğer yandan da, deneyden bağımsız olarak bir takım doğruların (analitik önermelerin) bulunduğunu iddia eden mantıkçı pozitivistlere niçin deneyimcilik adına itiraz etmekteydi?” şeklinde bir soru akla gelebilir. Buna cevap ararken, Quine’in mantıkçı pozitivistlere itirazının, deneyim dışı bir takım doğruların var olup-olmayacağı noktasında değil, diğer bir ifadeyle, deneyimcilik adına değil, deneyimsel ve deneyim dışı cümlelerin birbirinden *ayırt edilebildiği* inancına yönelik olduğunu ve bu cümleler ayırt edilse bile *a priori*yi “ayrıcıklı doğru” olarak kabul etmenin zorlayıcı bir nedeni bulunmadığı noktasında olduğuna dikkat edilmelidir.

İnsanlığa somut birçok fayda getiren bilim, ancak doğal ve gözlemlenebilir olanı ifade eden önermeler üzerinde gelişmektedir. Şu durumda, Quine’a göre bilime bir katkısı olmayacak olan hatta muğlaklaştırıcı rolü olan soyut nesnelerin içlemsel (connotation) olanlarından ki, metafiziğin büyük bir kısmı bunlar arasındadır, çağrışımsal manalar taşıması ve özdeşlik prensibinin uygulanamıyor olması nedeniyle elden geldiğince uzak durulmalıdır. Böylece, anlamı daha belirgin ve gönderimi daha net olan önermeler yardımıyla bilgi üretilebilecektir.

Kaynaklar

- Başdağ Baş, H. (2013). *W. V. Quine’da Anlambilimsel Bütüncülük*. (Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.
- Borradori, G. (1994). *The American Philosopher*. (Trans. R. Crotico). Chicago: The University of Chicago Press.

- Carruthers, P. (1987). Conceptual Pragmatism. *Synthese*, 73 (2), 205-224.
- Dewey, J. (1916). What Does Pragmatism Mean by Practical. http://www.brocku.ca/MeadProject/Dewey/Dewey_1916/Dewey_1916_12.htm 1. (Erişim Tarihi: 11.10.2013).
- Field, R. (2013). John Dewey. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. <http://www.iep.utm.edu/dewey>. (Erişim Tarihi: 04.09.2013).
- Gibson, J. & Roger, F.(1988). *Enlightened Empiricism*. Tampa: University of South Florida Press.
- Glock, H. J. (2003). *Quine and Davidson on Language, Thought and Reality*. New York: Cambridge University Press.
- Grünberg, T. (1968) Nominalizm. *Araştırma: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 6, 47-67.
- Haack, S. (1976). The Pragmatist Theory of Truth. *The British Journal for the Philosophy of Science*, 27 (3), 231-249.
- Hookway, C. (2013). Pragmatism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. (Ed. E. N. Zalta). <http://plato.stanford.edu/entries/pragmatism>. (Erişim Tarihi: 10.10.2013).
- Koskinen, H. J. & Pihlström, S. (2006). Quine and Pragmatism. *Transactions of the Charles S. Peirce Society*, 42 (3), 309-346.
- Magee, B. (1985). *Yeni Düşün Adamları*. (Çev. ed. M. Tunçay). Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- McDermid, D. (2013). Pragmatism. *Internet Encyclopedia of Philosophy*, <http://www.iep.utm.edu/pragmati>. (Erişim Tarihi: 27.09.2013).
- Menand, L. (2001). *The Metaphysical Club*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Orenstein, A. (2002). *W. V. Quine*. New Jersey: Princeton University Press.
- Peirce, C. S. (1878). How to Make Our Ideas Clear? <http://www.peirce.org/writings/p119.html>. (Erişim Tarihi: 02.10.2013).
- Putnam, H. (1995). *Pragmatism an Open Question*, Cambridge: Basil Blackwell.
- Quine, W. V. & Ullian, J. S. (1978). *The Web of Belief*. New York: Random House.
- Quine, W. V. (1960). *Word and Object*. Cambridge: Harvard University Press.
- Quine, W. V. (1966). *The Ways of Paradox and Other Essays*. New York: Random House.

- Quine, W. V. (1969). *Ontological Relativity and Other Essays*. New York: Columbia University Press.
- Quine, W. V. (1975). On Empirically Equivalent Systems of the Worlds. *Erkenntnis*, 9 (3), 313- 328.
- Quine, W. V. (1980). *From a Logical Point of View*. Cambridge: Harvard University Press.
- Quine, W. V. (1981). *Theories and Things*. Cambridge: Harvard University Press.
- Quine, W. V. (1995). *From Stimulus to Science*. Cambridge: Harvard University Press.
- Sinclair, R. (2012). Quine and Conceptual Pragmatism. *Transactions of the Charles S. Peirce Society*, 48 (3), 335-355.
- Whipps, J. (2013) Pragmatist Feminism, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. (Ed. E. N. Zalta). <http://plato.stanford.edu/entries/femapproach-pragmatism>. (Erişim Tarihi: 02.10.2013).

Öz: W. V. Quine'a göre bilim, fizikselci bir ontoloji ve deneyimci bir epistemolojiyle gerçekleşir. Bununla birlikte, Quine, ontolojisinde sayılar ve kümeler gibi matematiğin soyut nesnelerinin varlığını kabul etmektedir. Dolayısıyla, Quine'in deneyimciliğe bağlılığı güçlü olmakla birlikte kalıcı değildir. Quine, pragmatizmin unsurlarını felsefesinde bir araya getirmektedir. Bu bakımdan, bu çalışmada Quine'in deneyimciliğe pragmatist bir görünüm kazandırdığı savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Quine, deneyimcilik, doğalcılık, pragmatizm, metafizik, epistemoloji.

